

- https://www.researchgate.net/publication/291987342_The_internationalization_of_the_European_hotel_industry_in_the_light_of_competition_theories.
8. Benckendorff P.J. Tourism information technology / P.J. Benckendorff, Z. Xiang, P.J. Sheldon. – 3rd ed. – Boston: CABI, 2019.
  9. Neidhardt J. IT and tourism: still a hot topic, but do not forget IT / J. Neidhardt, H. Werthner // Inf Technol Tour. – 2018. – Vol. 20(1–4). – P. 1–7.
  10. Buhalis D. Technology in tourism—from information communication technologies to eTourism and smart tourism towards ambient intelligence tourism: a perspective article / D. Buhalis // Tour Rev. – 2019. – Vol. 75(1). – P. 267–272.
  11. Buhalis D. Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet – the state of eTourism research / D. Buhalis, R. Law // Tour Manag. – 2008. – Vol. 29(4). – P. 609–623.

УДК 338.48-6:338.482:303.4(045)

Маслиган О.О.

к.е.н, доц. кафедри туризму і рекреації

Мукачівський держаний університет

Тодьєрішко Е. В.

здобувач ступеня «Доктор філософії»,

Мукачівський держаний університет

Крімкова О. С.

здобувач ступеня «Доктор філософії»,

Мукачівський держаний університет

ОБ'ЄКТИВНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ У РЕГІОНАХ

У межах дослідження ідентифіковано сукупністю кроків, які необхідні, щоб виконати задачу зі забезпечення системного підходу до створення туристично-рекреаційних кластерів. Це специфічний покроковий процес з ідентифікації зміни середовища функціонування суб'єктів сфери рекреації і туризму, результатом якого є виникнення нового, поступального процесу переходу від простих до мережєвих структур, від простого до складного характеру взаємодій.

Ключові слова: кластери; мережні структури; модель, маршрутизація.

To ensure a systematic approach to the creation of tourism and recreation clusters in the regions, they should be seen as a system or as a coherent set of integrated, interacting or interrelated actors. Since the effectiveness of the cluster system approach in the regions depends on the nature of the system-wide regularities applied, it is important to identify principles that link the systemic parameters of these processes. The study identified a set of steps that are needed to meet the challenge of providing a systematic approach to the creation of tourism and recreation clusters. It is a specific step-by-step process to identify changes in the environment in which recreational and tourism actors operate, resulting in a new, progressive process of transition from simple to network structures, from the simple to the complex nature of interactions.

Key words: *clusters; network structures; model, routing.*

Для забезпечення системного підходу до створення туристично-рекреаційних кластерів у регіонах вони мають розглядатися як система або як зв'язна сукупність інтегрованих і співзалежних або взаємозалежних учасників. Оскільки ефективність системного підходу до створення кластерів у регіонах залежить від характеру застосовуваних загальносистемних закономірностей, важливо визначити засади, що встановлюють зв'язок між системними параметрами цих процесів. Відповідно до цього під сукупністю кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати задачу зі забезпечення системного підходу до створення туристично-рекреаційних кластерів розуміється специфічний процес з ідентифікації зміни середовища функціонування суб'єктів сфери рекреації і туризму, результатом якого є виникнення нового, поступального процесу переходу від простих до мережевих структур, від простого до складного (множинного) характеру взаємодій.

За змістом попередніх досліджень [1; 2], нами представлена характеристика алгоритму забезпечення системного підходу до створення туристично-рекреаційних кластерів в Україні, що можна деталізувати у складі: визначення або трансформація моделі кластера; розвитку мережі кластеру на горизонтальному рівні; розвитку мережі підтримки кластеру; розвитку організаційної структури управління кластером; розвитку системи стратегічного керування кластером.

Відповідно до змісту, розглянемо докладно алгоритм створення такого кластеру в регіонах України, за сукупністю кроків [1; 2]:

Крок 1. Визначення базових або нових учасників мережної структури, що об'єднуються або долучаються у кластер. Як правило для цього формується ініціативна група учасників, а згода на участь або приєднання до кластера має бути затверджена підписом у протоколі про наміри;

Крок 2. Розробка проєкту кластеру за його типовою структурою.

Крок 3. Сприяння підвищенню рівня організації учасників мережної структури на основі створення координаційного центру (для цього необхідно розробити статут, організувати установчі збори та провести реєстрацію). Процеси інтегруються лише за високого рівня організації, невластивого потенційним або реальним українським учасникам кластеру. Навіть за вигідного географічного розташування, значної кількості передумов, щоб ініціювати становлення та трансформацію моделі кластеру, треба створювати об'єднання громадян, яке виконує функції координаційного центру [1; 2], [3, с.580-584].

Сукупність кроків з розвитку мережі туристично-рекреаційного кластера на горизонтальному рівні є наступною [1; 2]:

Крок 1 - тестування стану процесів розвитку горизонтальної асоціації засобами технічного аналізу (тенденцій зміни за допомогою трендів). Тренд має розглядатися, як лінія формування або розвитку мережі кластеру на горизонтальному рівні, уздовж якої розташовуються на діаграмі точки, що зображають дані з певного ряду даних, за економічними суб'єктами на горизонтальному рівні.

Крок 2 – розвиток співпраці з однорідними групами економічними суб'єктами, що створять основу горизонтальної асоціації (на договірних засадах). У таку мережу мають входити економічні суб'єкти: постачальники спеціалізованих факторів; постачальники сервісних послуг; збуту або споживання послуг; спеціалізовані провайдери інфраструктури та інфраструктурні агентства.

Крок 3 створення клімату довіри та інформаційної «прозорості», оскільки всі учасники горизонтальної асоціації мають отримати зрозумілі та прогнозовані вигоди. Не прийнятною є ситуація, коли потенційні учасники каналу розподілу не зацікавлені у співпраці, у зв'язку з відсутністю клімату довіри та низької інформаційної «прозорості» у визначеній сфері. Вигода від такої співпраці не очевидна.

Сукупність кроків з розвитку мережі підтримки туристично-рекреаційного кластера є наступною [1; 2]:

Крок 1- Тестування процесів мережі підтримки кластеру коштом технічного аналізу (зокрема тенденцій зміни за допомогою трендів). Тренд має розглядатися, як лінія формування або розвитку мережі підтримки кластеру, уздовж якої розташовуються на діаграмі точки, що зображають дані з ряду даних за суб'єктами, наявність яких необхідна для віддачі від реалізації інновацій, притоку інвестицій, розвитку середнього та малого підприємництва.

Крок 2 – Розвиток мережі підтримки кластеру. Для цього необхідне: сприяння державних і регіональних органів влади; участь фінансово-банківських структур; співпраця з наявними у районах локалізації науково-дослідними та освітніми закладами та інноваційними інфраструктурами. Це можливе коштом ініціювання спільних проєктів. Вивчення структурних моделей туристичних кластерів України виявляє відсутність об'єднань, що мають розвинену мережу підтримки наукових закладів та інноваційної інфраструктури. Проблемним є те, що співпраця учасників кластеру з науково-дослідними та освітніми університетами, в рамках інноваційної діяльності, можлива лише у рамках пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки, за державними науково-технічними програмами.

Такі програми можуть формуватися виключно на конкурсних засадах центральним органом виконавчої влади у сфері науки та інновацій та затверджуватися рішенням Кабінету Міністрів України (КМУ). Це визначено Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки та техніки», Законом України «Про інноваційну діяльність». Державна підтримка такої співпраці (відповідно до чинних законів), як наслідок інноваційної діяльності кластеру – ускладнена. Кошти на реалізацію цільових програм визначаються при прийнятті державного бюджету на черговий рік, після чого, можливе затвердження пріоритетних напрямів (у рамках конкурсу на визначення переліку програм співпраці).

При виборі програм і їх затвердженні КМУ проводиться конкурс проєктів, спрямованих на реалізацію державних науково-технічних програм. Однак, конкретних механізмів формування таких програм та механізму прямого фінансування таким законом не виділено.

Сукупність кроків з розвитку організаційної структури управління туристично-рекреаційним кластером є наступною [1; 2]:

Крок 1 – організація центрального керівництва кластером, яке ліквідує хаос управлінських рішень.

Крок 2 - ідентифікація основних цілей, завдань, прав та обов'язки учасників. У таких умовах потрібна відповідна організаційна регламентація розвитку учасників.

Крок 3 – роботи з підвищення рівня підтримки учасниками кластерів організаційної регламентації розвитку.

Сукупність кроків з розвитку єдиного керування мережею туристично-рекреаційного кластера є наступною:

Крок 1 - інтегрування зусиль для забезпечення її життєстійкості та сталості функціонування. Відповідно, необхідно формувати регіональну парадигму управління розвитком кластерів туризму та рекреації;

Крок 2 - впровадження ефективної стратегії захисту від збоїв у регіональну парадигму управління розвитком кластерів туризму і рекреації.

Формування системного підходу дозволили визначити сукупністю кроків, які потрібні, щоб виконати задачу зі створення туристично-рекреаційних кластерів у регіонах. Під цими кроками розуміється процес з ідентифікації зміни середовища функціонування суб'єктів сфери рекреації і туризму, результатом якого є виникнення нового, поступального процесу переходу від простих до мережових структур, від простого до складного (множинного) характеру взаємодій. Таку сукупність кроків деталізовано у складі: визначення або трансформація моделі туристично-рекреаційного кластера; розвитку мережі туристично-рекреаційного кластеру на горизонтальному рівні; розвитку мережі підтримки туристично-рекреаційного кластеру; розвитку організаційної структури управління туристично-рекреаційного кластером; розвитку системи стратегічного керування туристично-рекреаційного кластером.

Отримані результати можуть бути використані для формування системи маршрутизації розвитку туристично-рекреаційного кластера, орієнтовані на побудову маршрутів прямування інформації між мережами на горизонтальному та вертикальному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кропельницька С.О., Передерко В.П. Концептуальні засади формування туристичного кластеру для розвитку новоствореної об'єднаної територіальної громади. Актуальні проблеми розвитку регіону Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2016. Вип. 12. Т. 2. С. 149-158.
2. Maslihan O. O. Kampov N. S. Methodological algorithms of sustained functioning of tourism and recreation enterprises in clusters. *Economies' Horizons*, 2019. - no. 3(10), pp. 54–65, doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(10\).2019.195647](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(10).2019.195647).
3. Maslihan O.O. Korolovych O.O. Regional management paradigm of the integrated effort of development elements of recreation and tourism cluster. *Economies' Horizons*, 2019. no. 4(11), pp. 23–36, doi: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(11\).2019.200801](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(11).2019.200801)

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>